

UMLEIÐ 150 FØROYINGAR DOYÐU AV MESLINGUM Í 1846:

Snikkarin smittaði næstan øll í Føroyum

Meslingafarsóttin í Føroyum í 1846 legði nærur alt samfelagið lamið. Sjúkan spjaddi seg frá einum manni, sum kom úr Danmark, til 6000 av teimum 7800, sum búðu í Føroyum tá. Bestu ráðini móti umfarsóttini vóru tá sum nú avbyrging av teimum sjúku, men kortini sluppu bert fá undan at verða smittað.

Eftir Dagmar Joensen-Næs

Tað var neyð og vesaldómur, sum møtti teimum báðum ungu donsku læknunum Peter Panum og August Manicus, tá teir í juni 1846 settu fót á land í Føroyum. Teir vóru sendir til landið av donskum heilsu-myndugleikum, sum høvdu frætt um, at ein hervilig meslingafarsótt gjørdi um seg í fjarskotnu oyggjunum í danska ríkinum.

Meslingafarsóttin kom til Føroya við einum snikkara úr Kvívík, sum hevði verið í Keypmannahavn. Ferðasambandið millum bygdur og oyggjar tá kann ikki samanberast við tættu sambandið í dag, men sjúkan spjaddi seg kortini við skjótari ferð til nærur alt landið. Tá hon hasaði av í oktober, høvdu 6000 av

teimum 7800, sum búðu í Føroyum, havt sjúkuna. 150 vóru deyð. Bert 1600 høvdu ikki verið smittað.

Meslingafarsóttin í 1846 minti á nógvan hátt um koronufarsóttina, sum herjar í Føroyum í dag.

Flestallir føroyingar vóru verjuleysir móti meslingunum, sum ikki høvdu verið í Føroyum síðani 1781. Eingin viðgerð og einki koppingar-evni var í móti sjúkuni. Einastu ráðini, ið fólk vistu sær, var at skýggja tey sjúku. Tað gjørdi tey í so stóran mun, at tey sjúku ikki fingi ta hjálp, tey høvdu tørv á.

SLÓÐBRÓTANDI EYGLEIÐINGAR

Teir báðir ungu donsku læknarnir vóru sera ágrýtnir. Teir býttu landið millum sín. Panum skuldi vitja

norðara partin og Manicus sunnara partinum av landinum. Teir ferðaðust millum bygdur og góvu fólki ráð um, hvussu tey skuldu verja seg móti sjúkuni.

Samstundis eygleiddu teir, hvussu sjúkan smittaði og spjaddi seg og skrivaðu frágreiðingar til donsku heilsu-myndugleikarnar um støðuna í Føroyum.

Panum varð seinni heimskendur fyri læknaligu eygleiðingarnar í Føroyum, sum gjørdust slóðbrótandi fyri bæði meslingafarsóttir og aðrar umfarsjúkur.

Hann kom millum annað eftir, at tað ganga 14 dagar, frá fólk verða smittað, til tey verða sjúk. Hann helt seg eisini kunna ávísa, at meslingar smitta, tá ið fyrstu sjúkueyðkennini vísa seg.

Hann legði eisini merki til, at eldri fólk, sum høvdu havt meslingar í 1781, ikki fingi teir aftur. Tey vóru eftir øllum at døma immun fyri sjúkuni.

Panum kortlegði smittuspjallingina og vísti á, hvussu smittan spjaddi seg frá fyrsta sjúklinginum í Havn til nærur allar oyggjar og bygdur í Føroyum.

FRÁSTØÐA OG REINFØRI

Føroyingar vistu frá øðrum umfarsóttum, at tey sjúku smittaðu. Bestu ráðini móti at gerast sjúk vóru tí at skýggja tey sjúku.

Støðan var serliga ring í Suðuroynni, sum Manicus skuldi taka sær av. Hann ávaraði fólk í móti allari óneyðugari samveru og heitti á tey frísku um ikki at fara í kirkju.

Skúlarir vóru stongdir, og Manicus bað fólk um ikki at halda brúdleyp, fyrrenn heilsustøðan aftur loyvi tí. Hann hótti við at seta bann móti øllum veitslum, um fólk ikki aktaðu.

Teir báðir donsku læknarnir hildu lítið um reinførið hjá føroyingum. Teir royndu at fáa fólk til millum annað at skifta hoyggið í sengrunum og vaska seingjarklæðir fyri at fyrbyrgja smittu.

Atfinningarnar um vantandi reinføri vóru ikki væl móttiknar av øllum, men ráðini um at halda frástöðu vórðu fylgd í so stóran mun, at tað elvdi til neyð nógva staðni.

Fólk ræddust so illa meslingarnar, at hús og heilar bygdur vórðu avbyrgd, so eingin var at vera um tey sjúku og geva teimum mat og annað, tey høvdu tørv á.

Nógva staðni var neyðin so stór,

Meslingafarsóttin í 1846 er áhugaverd hjá søgufrøðingum, tí hon er ógvuliga væl skjalprógvað, sigur Sámal Tróndur F. Johansen, stjóri á Tjóðskjalasavninum.

- Vit hava eina rúgvu av samskifti millum myndugleikar, og vit hava heilar triggjar nágreiniligar læknafrágreiðingar, sum vit kunnu samanbera og gera niðurstøður burtúr, sigur hann.

Tjóðskjalasavnið hevur nógva tilfar um meslingafarsóttina í 1846. Guðrið Poulsen, savnshjálpari á Tjóðskjalasavninum, hevur leitað í kirkjubókum, læknafrágreiðingum og brævaskifti eftir upplýsingum um meslingarnar.

- Hetta hevur verið sera spennandi at arbeiðt við, tí tað er sjáltsamt, at vit hava so nógvar keldur til hendingar í føroyskari søgu, sigur hon.

at samfelagshjólina steðgaðu. Farsóttin rakti landið í hægstu framleiðslutíð frá vári út í heystið. Nógv vóru sjúk, og tey frísku tordu ikki út. Neytini vórðu ikki mjólkað, seyðurin ikki royttur, býurin ikki sligin, og farið varð ikki eftir fugli. Vandur var fyrri, at fólk fóru at liða hungur, tá veturin nærkaðist.

Samstundis sum Manicus ávaraði um smittu, mátti hann eisini royna at sissa fólk, so tey tordu at fara til handils og til útróðrar. Hann royndi eisini at fáa nøkur teirra, ið høvdu havt meslingar, til at hjálpa teimum sjúku og geva teimum mat.

SAMFELAGSLIG ATLIT

Myndugleikar í Føroyum í 1846 máttu eins og í dag viga ymisk atlit upp í móti hvørjum øðrum. Bæði heilsulig og samfelagslig atlit máttu takast, tá tiltøk skuldu setast í verk móti sjúkuni.

Størsti smittuvandin var, tá nógv fólk savnaðust, og tá ferðast

varð í millum bygdur. Fólk savnaðust serliga í kirkjunum og ferðaðust til Havnar og nakrar størri bygdur, ið høvdu handil.

Í samskifti millum landslæknar og amtmannin sæst, at teir umhugsadu at avbyrgja ávís hús í Havn og at kvetta sambandið millum Havnina og bygdurnar. Teir samdust tó um ikki at seta tilíð til tøk í verk, tí tað fór at økja um óttan millum fólk og fáa ov stórar avleiðingar fyri handilsviðurskiftini.

Eisini hildu myndugleikarnar tað hava stóran týðning, at fólk sluppu í kirkju, og vildu ikki stongja kirkjurnar.

Spurningurin um tilmæli ella forboð var eisini frammi í 1846. Í samskiftinum millum myndugleikarnar sæst, at tað var ivasamt, hvørjar heimildir teir høvdu at seta forboð í verk.

Vánaliga støðan nógva staðni gjørdi eisini, at neyðugt var við hjálparpaknum. Manicus bað um hjálp úr Fátækrakassanum til tær